

Samenvatting

Het Groene Hart kent een unieke combinatie van bewoning, agrarisch gebied, natuur en cultuurhistorie en is daarom betiteld als nationaal landschap. Het gebied is echter zeer gevoelig voor bodemdaling als gevolg van veenafbraak en zetting. De Regio Deal bodemdaling Groene Hart heeft tot doel het bieden en vergroten van handelingsperspectief ten aanzien van deze problematiek.

In het voorjaar van 2021 is dit handelingsperspectief in kaart gebracht aan de hand van een publieksonderzoek. Het resultaat is de onderhavige nulmeting welke in 2023 zal worden opgevolgd door een eindmeting. Doel is het monitoren van de *outcome*: de mate waarin een gewenste situatie op een middellange termijn teweeg wordt gebracht. Het handelingsperspectief is daarbij langs 4 dimensies of indicatoren in kaart gebracht: 1) (de mate van) kennis over bodemdaling, 2) (de mate van) besef van bodemdaling, 3) (de mate van) bekend zijn met de huidige opties en verantwoordelijkheden in de omgang met bodemdaling en 4) (de mate van) handelingsbereidheid richting de toekomst. Deze dimensies richten zich vanuit een individu op eigen handelen maar ook expliciet op de verantwoordelijkheden en het handelen van anderen.

Er zijn 5 doelgroepen onderscheiden: inwoners, agrariërs, overige ondernemers, overheden en terrein beherende organisaties (TBO's) in het gebied. Wat betreft de doelgroep 'inwoners' is het daarbij van belang op te merken dat huurwoningen zoveel mogelijk zijn uitgesloten. Voor de doelgroep 'overheden' geldt de nadrukkelijke opmerking dat het hier gaat om ambtenaren van lokale en regionale overheden welke vanuit hun verschillende rollen en functies in beleidsvorming of praktijk van beheer van het fysieke domein (verwacht werd) te maken (te) hebben met de problematiek van bodemdaling. De antwoorden uit deze doelgroep zijn dus niet representatief voor het beleid van die overheidsinstanties.

Voor elk van de genoemde doelgroepen zijn respondenten geselecteerd op basis van openbare databestanden. Aan elk van hen is gevraagd een online-enquête in te vullen met vragen, gespecificeerd naar de 4 onderscheiden dimensies. De respons was, na een openstelling van ongeveer 6 weken, voldoende voor statistisch onderbouwde analyses. In aanvulling op de online-enquête zijn 25 diepte-interviews gevoerd met geselecteerde personen uit de doelgroepen om de enquête resultaten nader te kunnen duiden en interpreteren. Uiteindelijk hebben 929 inwoners, 256 agrariërs, 203 overige bedrijven, 22 TBO's en 40 ambtenaren van overheden de vragenlijsten ingevuld.

De resultaten zijn weergegeven in een veelheid aan grafieken en tabellen. De algemene conclusies daarbij zijn de volgende:

- Deze nulmeting, gebaseerd op een online enquête met een goede respons en een serie verduidelijkende diepte-interviews, geeft een statistisch onderbouwd, representatief beeld van het huidige handelingsperspectief van belanghebbenden (inwoners, agrariërs, overige bedrijven, terreinbeherende organisaties en overheden) in het onderzoeksgebied en daarmee het gehele Groene Hart.
- Het Groene Hart is ruimtelijk niet uniform. Bodemdaling speelt niet overal in dezelfde mate: "elke polder is anders" en "maatwerk is nodig" zijn veelvuldig genoteerde citaten uit de diepte-interviews. Ook 'hot spots' hebben we in paragraaf 3.6 duidelijk gesignaleerd.

- Een aantal respondenten ervaart bodemdaling niet of nauwelijks als probleem terwijl daartegenover anderen, en met name een groot aantal agrariërs, bedrijven en inwoners, juist aangeeft veel last te hebben van bodemdaling en ook hoge kosten ervaart om iets aan de gevolgen te doen. Verschillende groepen hebben (dan) ook een duidelijk verschillende kijk op hun handelingsperspectief. Daarmee is het gehanteerde onderscheid tussen inwoners, agrariërs, overige ondernemers, TBO's en overheden zinvol gebleken.
- Kennis en besef lijken het fundament en voorwaarde te zijn voor de visie op opties en verantwoordelijkheden en de bereidheid tot toekomstig handelen. Als ook de eindmeting, in 2023, wordt uitgevoerd kunnen hierover duidelijkere uitspraken worden gedaan.
- Een 'volgorderlijkheid' in de 4 dimensies/indicatoren zoals hierboven aangestipt is op basis van deze nulmeting strikt genomen niet op te maken, maar de route: "kennis van bodemdaling -> besef van consequenties voor je zelf en ander -> opties en verantwoordelijkheden -> handelingsbereidheid in de toekomst" lijkt een logische. Echter, sommige antwoorden in dit onderzoek wijzen er op dat dit geen *noodzakelijke* volgorde hoeft te zijn. Respondenten nemen bijvoorbeeld maatregelen terwijl ze ook nog kennisvragen hebben. Nader onderzoek naar de exacte kennisbehoefte in dergelijke voorbeelden is aanbevelenswaardig.
- De enquête en diepte-interviews gezamenlijk hebben geresulteerd in een statistisch onderbouwde beschrijving van het handelingsperspectief zoals de 5 onderscheiden doelgroepen dit nu beleven. Daarmee dient het als goede basis voor monitoring en een vervolg- c.q. de eindmeting in het najaar van 2023.
- Met betrekking tot de 4 dimensies/indicatoren valt op te merken dat:
 - Er is een kennisbehoefte bij alle doelgroepen (weliswaar gedifferentieerd);
 - Het besef van bodemdaling onder alle respondentengroepen hoog is;
 - De opties qua maatregelen niet altijd duidelijk zijn en ook hun (lokale)effectiviteit en betaalbaarheid deels een vraagteken vormen;
 - De handelingsbereidheid vooral lijkt te stikken op een wens tot samenwerking die veel 'wachten op elkaar' impliceert, met een vraag om regie.

Voor elk van de 4 dimensies of indicatoren zijn conclusies getrokken. Deze zijn samengevat in onderstaande matrix, geordend per doelgroep en dimensie/indicator.

Samenvattende observaties:

	Inwoners	Agrariërs	Overige ondernemers	TBO's	Overheden
Kennis	Er is een kennisbehoefte over ontstaan, gevolgen en tegengaan van bodemdaling, met name in stedelijk gebied	Er is een <i>kennislacune</i> over oorzaken bodemdaling en een kennisbehoefte over hoe bodemdaling kan worden tegengegaan	Er is kennisbehoefte over hoe de zichtbaarheid en gevolgen van bodemdaling	Er is geen specifieke kennisbehoefte m.b.t. bodemdaling	Er is geen specifieke kennisbehoefte m.b.t. bodemdaling
Besef	Er is vooral besef dat anderen last hebben, besef van eigen problematiek met name in "hot spots"	Er is volop besef van de problematiek, maar ook notie dat het "er bij hoort"	Er is vooral besef dat anderen last hebben, besef van eigen problematiek komt met name voor in "hot spots"	Er is volop besef van de problematiek	Er is volop besef van de problematiek
Opties en verantwoordelijkheden	Alle doelgroepen zien bodemdaling als een gezamenlijk probleem en een gedeelde verantwoordelijkheid, met daarin met name voor de overheid een regierol en eerst-verantwoordelijkheid.				Vraag naar de effectiviteit maatregelen. Ook agrariërs verantwoordelijk. Veel afwachten en gebrek regie.
Handelingsbereidheid	Er is behoefte aan meer ondersteuning en samenwerking om in actie te kunnen komen	Samenwerking met waterschappen is belangrijke randvoorwaarde voor meer actie, evenals financiële ondersteuning	Er is behoefte aan meer ondersteuning en samenwerking om in actie te kunnen komen	Er is vooral behoefte aan samenwerking met agrariërs en regionale overheden als succesfactor in het tegengaan van bodemdaling	Er zijn financiële, organisatorische en juridische randvoorwaarden aan het tegengaan van bodemdaling